

„TŘETÍ SVĚT“ A MY

JÁN PUDLÁK

Dvacáté století se vyznačuje zrychleným tempem vědeckotechnického i společenského vývoje, takže někdy vzniká dojem, jako by historie doháněla, co se dříve zmeškalo a zanedbalo. Nikdy v minulosti neprožilo lidstvo v období jedné generace, tolik a tak dalekosáhlých změn v oblasti politiky, tolik a tak převratných objevů v oblasti vědy a techniky jako v průběhu několika posledních desetiletí. Bouřlivý rozvoj osvobozenického hnutí a vznik řady nových států na troskách bývalých koloniálních impérií je — po Velké říjnové revoluci — jedním z nejmarkantnějších projevů tohoto zrychleného historického procesu.

Národy a země Asie, Afriky a v určitém smyslu též Latinské Ameriky, které dříve byly vesměs pouze objekty mezinárodní politiky, vstoupily aktivně a často za dramatických okolností na mezinárodní arénu a staly se významnými činiteli současného světového dění. S novými jevy zpravidla vznikají i nové pojmy. Moderní žurnalistika, se svou zálibou ve výrazné, i když ne vždy plně výstižné zkratce, vytvořila termín „třetí svět“ pro celou tuto rozsáhlou oblast, kterou nebylo možno bez výhrad zařadit do žádného ze „dvou světů“, vzniklých po 2. světové válce v důsledku ostré polarizace sil. Zároveň byla dřívější terminologie, mluvící o „slabě rozvinutých zemích“, nahrazena eufemismem „rozvojové země“, což zatím ovšem ve většině případů vyjadřuje spíš nutnost než skutečnost.

Nemělo by žádného smyslu podrobovat kritice tuto vžitou, byť i ne zcela přesnou, terminologii. Nicméně bych chtěl hned na začátku zdůraznit, že „třetí svět“ není nějakým světem „o sobě“, že není a nemůže být světem „mimo nás“, nebo dokonce „proti nám“, jak se to snaží konstruovat někteří extremističtí přívrženci koncepce boje „Jihu proti Severu“. Zároveň však je třeba dodat, že „třetí svět“ není kompaktním seskupením, že v něm probíhají velmi složité a často i rozporuplné procesy a že také v něm a na něm se odrážejí všechny peripetie historického zápasu mezi socialismem a kapitalismem.

Je pravda, že pro různé účely možno dělit svět podle různých hledisek — podle poledníků i podle rovnoběžek, podle úrovně výrobních sil i podle charakteru výrobních vztahů. Pokud jde o rozvojové země, nelze zajisté opomíjet některé jejich shodné rysy (na prvním místě nízká úroveň výrobních sil) a z nich vyplývající společné zájmy, které byly a jsou při různých příležitostech formulovány ve formě požadavků vůči zemím hospodářsky vyspělým. Konference o obchodu a rozvoji, konaná v r. 1964 v Ženevě, se stala zvláště vhodným fórem pro uplatňování podobných společných požadavků.

Nicméně koncepce vycházející z nesmiřitelného protikladu, a tudíž i z neodvratitelného konfliktu mezi „hospodářsky vyspělým Severem“ a „hospodářsky zaostalým Jihem“, jsou — pokud se pod pojem „Sever“ zahrnují i evropské socialistické země — jak z hlediska vědeckého, tak i z hlediska politického nepodložené a nesprávné.

Základním rozporům současné epochy je rozpor mezi socialismem a kapitalismem, mezi silami společenského pokroku a silami imperialistické reakce. V širším slova smyslu je i národně osvobozenické hnutí, boj utlačovaných národů proti kolonialismu, součástí tohoto historického zápasu, součástí široké protimperialistické fronty. Za určitých situací a v určitých oblastech může národně osvobozenické hnutí představovat dokonce velmi významnou, před-

sunutou frontu celkového protimperialistického boje. Avšak rozmach národně osvobozenického hnutí, jakého jsme byli svědky v období po druhé světové válce, by nebyl myslitelný bez předchozího vítězství Velké říjnové socialistické revoluce, bez existence a aktivní podpory světové socialistické soustavy a celého mezinárodního komunistického hnutí. A také rozvoj mladých států, upevňování jejich hospodářské a politické nezávislosti, to vše je nerozlučně spjata s nezištnou pomocí socialistických zemí.

Na druhé straně ovšem nelze ignorovat ani specifické rysy národně osvobozenického hnutí, ani zvláštnosti vývoje jednotlivých rozvojových zemí. Národně osvobozenické hnutí, pokud jeho hegemonem není dělnická třída a revoluční rolnictvo v čele s avantgardní stranou marxisticko-leninského typu, nýbrž národní buržoazie, si vytyčuje za cíl především vyhnání kolonizátorů a vytvoření nezávislého státu při zachování (s větší či menší modifikací) stávající sociální struktury v zemi.

Většina rozvojových zemí i po získání politické nezávislosti zůstává ekonomicky těsně spjata s bývalými metropolemi, resp. jinými imperialistickými mocnostmi, a to nikoliv jenom pokud jde o odbyt vlastních produktů a nákup průmyslového zařízení, nýbrž často i bezprostředně finančně (deficitní rozpočty vyrovnávané subvencemi imperialistických mocností) a také pokud jde o zajišťování nezbytných potravin pro obyvatelstvo. To vše značně komplikuje proces hospodářské a politické emancipace rozvojových zemí, jakož i řešení naléhavých sociálních problémů. Postavení některých rozvojových zemí je pak určeno i tím, že politickou nezávislost sice získaly pod vlivem celkového rozmachu národně osvobozenického hnutí v mezinárodním měřítku, ale v řadě případů šlo o jakousi „oktrojovanou“ nezávislost, která byla koloniálními mocnostmi koncipovaná pouze jako součást rafinované neokolonialistické operace. Vlády takových zemí jsou spjaty pupeční šňůrou s mateřskou mocností, provádějí často protilidovou, proimperialistickou politiku, i když objektivně se nejednou dostávají a budou, čím dále tím více, dostávat do konfliktu se svými neokolonialistickými „protektory“.

Lze-li považovat rozpad koloniální soustavy imperialismu a vznik desítek nových států za jeden z nejvýznamnějších projevů zrychleného historického procesu, jak bylo řečeno v úvodu, pak je třeba dodat, že právě zde, v zemích „třetího světa“, je nejvíce co dohánět. Plná hospodářská a politická emancipace, překonání hospodářské i kulturní zaostalosti a všech dalších důsledků kolonialismu, to je gigantický úkol, k jehož splnění mají rozvojové země zoufale malé a nedostatečné prostředky. K dostižení nynější úrovně vyspělých zemí jim statistické, vycházející z optimálních předpokladů čtyřprocentního přírůstku národního důchodu, dávají lhůtu 80 až 100 let. Tzv. demografická exploze pohlcuje značnou část přírůstku národního důchodu a pro některé země je dosti obtížné udržet i nynější, velmi nízkou životní úroveň. Většina rozvojových zemí trpí chronickým nedostatkem potravin. Růst jejich vlastní produkce určené pro export se v platební bilanci odráží jen nepatrně a někdy — v důsledku poklesu cen surovin a zemědělských produktů — se platební bilance i při zvýšení exportu zhoršuje. A tak vzniká reálné nebezpečí, že rozdíl mezi zeměmi hospodářsky vyspělými a rozvojovými zeměmi (již dnes velmi povážlivý) se v budoucnu ještě více prohloubí, tím spíš, že ve vyspělých zemích dochází — v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí — k pozoruhodnému rozvoji v řadě průmyslových oblastí, jakož i v zemědělství.

Tyto pesimistické prognózy pochopitelně nahrávají těm, kdo považují za hlavní rozpor (ne-li dnes, tedy zítra) rozpor mezi „Jihem“ a „Severem“.

Avšak v rozvojových zemích samých působí propočty a odhady statistiků do značné míry jako stimul hledání takových cest, které by umožnily zrychlit tempo rozvoje při současném řešení alespoň těch nejzávažnějších sociálních problémů. Příklad Sovětského svazu a dalších socialistických zemí, z nichž

mnohé stály před obdobnými úkoly a zvládly je v historicky krátké lhůtě, navzdory skeptickým prognózám buržoazních ekonomů, rostoucí vliv světové socialistické soustavy a mezinárodního komunistického hnutí, to vše způsobuje, že socialistické myšlenky se velmi rychle šíří i v rozvojových zemích, přesto, že v mnoha z nich dosud neexistuje vyspělá a politicky organizovaná dělnická třída.

I když vývoj v rozvojových zemích zatím nedospěl tak daleko, aby bylo možno jednotlivé režimy definitivně a jednoznačně charakterizovat jako kapitalistické nebo jako socialistické, rysují se zde již dosti výrazně dvě tendence a dvě koncepce řešení dalšího hospodářského a společenského rozvoje. Jedni chtějí jít nekapitalistickou cestou a vytyčují si socialistické cíle, jiní optují pro kapitalistickou cestu, což v podmínkách většiny rozvojových zemí (především v Africe) nemůže znamenat nic jiného než dát volnou ruku cizím monopolům, tedy neokolonialismus.

Řešení této klíčové otázky se odráží i v zahraničně politické orientaci jednotlivých rozvojových zemí. Je pochopitelné, že pokrokové země, které se rozhodly pro nekapitalistickou cestu, se snaží rozvíjet všestrannou spolupráci se socialistickými zeměmi. Avšak výhod spolupráce se socialistickými zeměmi jsou si vědomy i ty vlády rozvojových zemí, které jsou dosud značně spjaty s bývalými metropolemi a dalšími imperialistickými mocnostmi, jelikož jim to umožňuje postupnou diversifikaci zahraničního obchodu, a tím i vytváření lepší negociační pozice. Tato tendence je v poslední době patrna i u členských států vojenských seskupení kontrolovaných imperialisty. Situace je ovšem značně komplikovaná, protože zdrojem neshod a rozporů mezi rozvojovými zeměmi nejsou jenom otázky celkové koncepce vnitřní a zahraniční politiky, nýbrž velmi často i různé územní a jiné spory a někdy i čistě prestižní zájmy.

V jednom období se zdálo, že „třetí svět“ spěje ke sjednocení a že pouze hledá pro to vhodnou platformu. Tyto sjednocovací tendence se projevily především na konferenci v Bandungu v r. 1954 a vedly k vytvoření jakéhosi volného seskupení africko-asijských zemí, jehož nevládním, zato však mnohem výrazněji pokrokovým a protiimperialistickým doplňkem bylo hnutí afro-asijské solidarity, rozšířené po havanské konferenci na hnutí solidarity tří kontinentů. Paralelně, avšak v určitém smyslu zároveň i jako konkurenční se vyvíjelo hnutí neangažovaných zemí, které své zásady a cíle formulovalo na konferencích v Bělehradě (1961) a v Káhiře (1964). I když v převážné většině šlo o tytéž země, nelze přehlédnout ani rozdíly v obou hnutích. Aktivní a iniciativní role Jugoslávie v jednom a váha ČLR v druhém již samy o sobě nemohly zůstat bez vlivu na koncepci a zaměření těchto hnutí. V důsledku rozporů kolem druhé africko-asijské konference, která se měla konat v Alžíru v r. 1965, byla tato konference odložena na neurčito, což se v různých komentářích hodnotilo jako projev opačného procesu, procesu desintegrace, oslabení jednotné fronty a spolupráce africko-asijských zemí, a to tím spíš, že i pozdější pokusy o svolání nové konference neangažovaných zemí se setkaly s nezájmem a výhradami většiny potenciálních účastníků.

Tento proces souvisí s diferenciací a polarizací sil uvnitř jednotlivých rozvojových zemí i ve „třetím světě“ jako celku. Nejvýrazněji se to projevuje v Asii. V poslední době však dochází k ostré polarizaci sil i v arabském světě, kde ani panarabský nacionalismus, ale společné náboženství již nejsou dostatečným tmelem jednoty a do popředí vystupují stále více třídní a politická hlediska. Činnost Organizace africké jednoty, která měla být výlučnou politickou organizací afrických zemí, je narušována vytvořením OCAM. Také v Latinské Americe dochází k určité diferenciaci, a to i uvnitř buržoazního tábora.

Velmi nepříznivé důsledky pro vývoj „třetího světa“ má i postup ČLR, narušující jednotu socialistického tábora, tím spíš, že předmětem ideologických

rozporů jsou také četné otázky, spojené s národně osvobozeneckým hnutím a postavením rozvojových zemí.

Přesto, že v moskevských dokumentech (Deklarace představitelů komunistických a dělnických stran socialistických zemí z r. 1957 a Prohlášení porady představitelů komunistických a dělnických stran z r. 1960), které podepsali také představitelé KS Číny, bylo formulováno společné stanovisko komunistických stran a socialistických zemí, vystoupili čínští představitelé s vlastní platformou a rozvinuli v rozvojových zemích rozsáhlou diplomatickou a propagandistickou činnost, která nejenom že nepřispívala k upevnování jednotné protimperialistické fronty socialistických a rozvojových zemí, nýbrž často byla zahrocena právě proti SSSR a evropským socialistickým zemím. Celková bilance této ofenzívy — jak se nyní všeobecně uznává — není zvláště příznivá pro ČLR, přesto, že čínská propaganda svými tézami o nadřazenosti národně osvobozeneckého hnutí vůči všem ostatním revolučním hnutím současnosti (včetně mezinárodního komunistického hnutí), o solidaritě „barevných“ národů proti „bílým“, o obkličování „světového města“ (tj. hospodářsky vyspělých zemí) „světovou vesnicí“ (tj. slabě rozvinutými zeměmi), o „proletářských“ národech apod. se snažila nadbíhat různým existujícím či předpokládaným náladám a představám jednotlivých činitelů národně osvobozeneckého hnutí a rozvojových zemí. Zároveň byl veden ostrý útok proti politice mírového soužití, která byla líčena jako kapitulace před imperialisty a zrada národů, bojujících proti kolonialismu. Moskevská smlouva o částečném zastavení nukleárních pokusů byla vydávána za projev spiknutí „soudobých revizionistů“ s americkými imperialisty. Ukázalo se však, že až na ojedinělé výjimky se k moskevské smlouvě připojily téměř všechny rozvojové země. Přitom např. Guinea, která moskevskou smlouvu nepodepsala, se dosti zřetelně snažila distancovat od čínské argumentace proti této smlouvě.

V otázce mírového soužití není tedy mezi námi a rozvojovými zeměmi zásadních rozporů, jak to vyplývá z různých prohlášení vedoucích činitelů „třetího světa“, z usnesení různých konferencí (zejména bělehradské a káhirské konference neangážovaných) i ze společných komuniké. Určité výhrady se občas projevují, a to zejména ze strany představitelů národně osvobozeneckého hnutí, exponovaných v ozbrojeném boji proti kolonizátorům. Jisté to není jen slovní hříčka, řekne-li se, že pro některé země (jíž nezavislé) je koexistence podmínkou a nejvhodnějším rámcem úspěšné existence, zatímco pro jiné (dosud zotročené kolonialismem) je existence, tj. získání nezávislosti, nezbytnou podmínkou a předpokladem koexistence. Naše stanovisko v této otázce bylo a je naprosto jednoznačné: zásady mírového soužití mají platit mezi státy s různým společenským zřízením a nemohou se vztahovat ani na boj dělnické třídy proti kapitalistickému vykořisťování, ani na národně osvobozenecké hnutí, bojující proti koloniálnímu útlaku imperialismu. Přitom mírové soužití nechápeme jako bezkonfliktní idylu a tím méně pak jako kapitulaci před agresivní politikou imperialismu, nýbrž jako účinnou formu třídního boje, směřující k odvrácení nebezpečí termonukleární války a k zajištění vítězství ideí socialismu ve světě mírovou cestou, cestou hospodářského soutěžení a ideologického boje. Zároveň všestranně pomáháme národně osvobozeneckému hnutí (při respektování různých forem boje) i národům, které se již osvobodily z koloniálního jha a usilují o upevnění své politické a hospodářské nezávislosti.

Není náhodou, že čs. iniciativa v OSN směřující ke kodifikaci zásad mírového soužití se setkala s velkým zájmem a podporou právě u představitelů rozvojových zemí, podobně jako i bod „Přísné dodržování zákazu hrozby silou nebo použití síly v mezinárodních vztazích a práva národů na sebeurčení“, zařazený z čs. iniciativy na XXI. zasedání VS OSN.

Také myšlenka všeobecného a úplného odzbrojení měla v rozvojových ze-

mích velmi pozitivní odezvu, což je pochopitelné, uvážíme-li, že právě v důsledku odzbrojení by bylo možné získat zdroje nezbytné pro další rozvoj hospodářsky zaostalých oblastí světa.

Zhoršení mezinárodní situace však oddálilo vyhlídky na pokrok v jednání o této otázce a socialistické i rozvojové země stojí nyní před velmi vážným a naléhavým problémem, jak čelit zostřenému kursu amerického imperialismu. Eskalace války ve Vietnamu je sice nejsurovějším a nejbezohlednějším, avšak nikoliv jediným projevem agresivní politiky USA. Provokace proti Kubě, intervence v Dominikánské republice a v Kongu, stupňování hospodářského a politického nátlaku na jednotlivé rozvojové země, podvrtné akce proti pokrokovým režimům svědčí o tom, že imperialisté, zastrašení růstem sil socialismu i rozmachem národně osvobozenického hnutí, se snaží přejít do protiofenzívy, aby zastavili a zvrátili pokrokový vývoj ve světě, aby znovu získali ztracené pozice a upevnili svoji nadvládu. Je pochopitelné, že se přitom snaží využít ve svůj prospěch jak rozkolu v socialistickém táboře, tak i hospodářských a politických potíží v rozvojových zemích, jakož i rozporů mezi nimi, které často uměle vyvolávají a podporují.

Za této situace vzniká otázka významu a dalších perspektiv politiky neangažovanosti, k níž se hlásí většina rozvojových zemí, jakož i otázka našeho postoje k této politice. Není divu, že již delší dobu se mluví o krizi politiky neangažovanosti, zatímco hlavní protagonisté této politiky zkoumají, jakým směrem by se mělo hnutí neangažovaných zemí dále vyvíjet a jaké jsou možnosti jeho uplatnění v podmínkách zostřené mezinárodní situace. Ve světě rozděleném na dva protichůdné bloky, avšak tlačené pod hrozbou všeobecné termonukleární války k hledání jakéhosi „modu vivendi“, vzájemně přijatelných modalit a norem mírového soužití, může být politika pozitivní neutrality a neangažovanosti významným příspěvkem k upevnění míru ve světě. Je však myslitelná neangažovanost mezi agresorem a obětí agrese? Tuto otázku si již položili mnozí progresivní představitelé neangažovaných zemí, zejména ti, kteří sami v nedávné minulosti museli čelit imperialistické agresi nebo koloniálním válkám. A je potěšitelné, že přes různé manévry a nátlak ze strany amerických imperialistů rostou v rozvojových zemích sympatie a solidarita se spravedlivým bojem vietnamského lidu a VDR proti americké agresi.

Zároveň si kladou další otázku, která s tím bezprostředně souvisí. Co je z hlediska dalšího rozvoje revolučního, protimperialistického boje výhodnější: jednota co největšího počtu rozvojových zemí na základě jakéhosi minimálního programu, anebo společný postup nejprogresivnějších, revolučních zemí, orientujících se na nekapitalistickou cestu rozvoje a zaujímajících ostře protimperialistický postoj.

Je jasné, že tyto otázky nelze řešit dogmaticky a formulovat poučky, platné pro každou dobu a každou situaci. Kromě toho nelze vycházet jenom ze subjektivních představ a zbožných přání, nýbrž z konkrétní situace. Z objektivního rozboru situace a poměru sil ve „třetím světě“ vyplývá, že pokrokové, protimperialistické země, orientující se na nekapitalistickou cestu vývoje, jsou zatím v menšině. Avšak tyto země se těší velké prestiži, provádějí velmi aktivní zahraniční politiku, mají značný vliv a jsou jakýmsi motorem, hnací silou v různých seskupeních a hnutích „třetího světa“. Na druhé straně reakční, prozápadní představitelé se (pod tlakem nálad ve vlastních zemích) někdy přizpůsobovali linii pokrokových, protimperialistických sil, jindy zaujímali zdrženlivé stanovisko, anebo se jednání neúčastnili a prováděli nepřímou obstrukci a sabotáž sjednocovacích snah. Jen málokdy se odvážili vystoupit s vysloveně proimperialistickou platformou, čímž se ovšem ještě více zdiskreditovali.

Boj za upevnění hospodářské a politické nezávislosti, proti imperialistickému nátlaku a vměšování, za nezadatelné právo všech národů rozhodovat

o vlastním osudu, za likvidaci všech zbytků kolonialismu, za hospodářský rozvoj a nezávislou zahraniční politiku, to je určitě dosti široká platforma, přijatelná pro většinu rozvojových zemí a zároveň umožňující nejprogresivnějšímu z nich hrát i nadále roli předvoje a hybné síly.

Lze tedy říci, že přes přechodné potíže nebyly možnosti politiky neangažovanosti zatím vyčerpány a že tato politika může hrát pozitivní roli i v dalším vývoji mezinárodních vztahů.

Všestranné podpory socialistických zemí si ovšem zasluhují především ty rozvojové země, které stojí v první linii protiimperialistického boje, země, které jsou průkopníky nekapitalistické cesty rozvoje, které svým příkladem a vlivem působí na další vývoj celého „třetího světa“ v pokrokovém směru.

Zároveň je nutno usilovat o upevnění co nejširší protiimperialistické fronty socialistických a rozvojových zemí. Socialistické země se těší v rozvojových zemích velké důvěře, díky nezištné podpoře, kterou poskytovaly a poskytují národně osvobozenckému hnutí, jakož i díky pomoci, kterou poskytují mladým nezávislým státům.

Novým prvkem, který má velký význam, je navázání stranických styků mezi pokrokovými národně demokratickými stranami rozvojových zemí a komunistickými stranami v socialistických i kapitalistických zemích. Tak například jednání XIII. sjezdu KSC se — vedle širokého zastoupení bratrských komunistických stran — zúčastnily i významné delegace vládních národně demokratických, k nekapitalistické cestě se hlásících stran SAR, Mali, Guineje a Konga (Brazzaville). Ve svých projevech jejich vedoucí vysoce oceňovali pomoc, kterou ČSSR poskytuje národně osvobozenckému hnutí a rozvojovým zemím. XIII. sjezd KSC věnoval velikou pozornost těmto otázkám. Ve Zprávě o činnosti ÚV a dalších úkolech strany, přednesené prvním tajemníkem ÚV KSC A. Novotným, byla provedena analýza současného vývoje ve „třetím světě“, oceněny úspěchy, jichž národy dosáhly v boji za osvobození z područí kolonialismu a neokolonialismu. Ve zprávě bylo poukázáno i na dočasné porážky a na stupňující se nátlak, vměšování a intriky imperialistických mocností, na reakční spiknutí a převrasy, doprovázené krutým potlačováním revolučních sil. Ve zprávě se dále říká, že „Československá socialistická republika vždy podporovala a bude i nadále podporovat spravedlivý boj národů Asie, Afriky a Latinské Ameriky proti imperialismu, za právo každého národa na nezávislý politický a hospodářský rozvoj a svobodnou volbu společenského zřízení“. A v usnesení XIII. sjezdu KSC se výtýčují úkoly:

— uskutečňovat vzájemně prospěšnou spolupráci s rozvojovými zeměmi Asie, Afriky a Latinské Ameriky, podporovat progresivní společenské síly těchto zemí v jejich boji proti imperialismu, neokolonialismu a vývozu kontrarevoluce, v jejich úsilí o dosažení plně politické a hospodářské nezávislosti a společenského pokroku;

— poskytovat všestrannou podporu národně osvobozenckému boji porobených národů.

Československo pochopitelně nemůže — vzhledem k omezenosti svých zdrojů — hrát rozhodující roli, pokud jde o poskytování pomoci rozvojovým zemím. Nicméně lze říci, že zaujímalo vždy a zaujímá i nyní velmi čestné místo, a to v mnoha případech (pokud jde o socialistické země) hned za SSSR. Imperialistická propaganda, která se snaží v rozvojových zemích naši pomoc pomlouvat a bagatelizovat, se zároveň nezdráhá u československé veřejnosti vyvolávat dojem, jako by různé naše hospodářské potíže v posledních letech byly přímým důsledkem naší přehnané pomoci rozvojovým zemím. Ve skutečnosti je naše hospodářská spolupráce s rozvojovými zeměmi prospěšná oběma stranám. Je výhodná pro rozvojové země, jelikož jim pomáhá vymaňovat se ze závislosti na imperialistických mocnostech a získávat — často za příznivých úvěrových podmínek — kvalitní výrobky čs. průmyslu, stroje a in-

vestiční celky; je výhodná i pro nás, jelikož nám umožňuje přímý dovoz (s vyloučením kapitalistických prostředníků) surovin a jiných produktů z rozvojových zemí, nezbytných pro rozvoj našeho hospodářství. Celkový podíl rozvojových zemí na čs. zahraničním obchodě činí zatím asi 10 %. To však nevystihuje plně rozsah naší spolupráce s vybranými rozvojovými zeměmi, které jsou našimi hlavními partnery.

Nemenší význam má spolupráce v kulturní oblasti, pomoc při výchově kádrů, činnost našich expertů, lékařů apod. V ČSSR studuje 3 353 zahraničních studentů, z toho 2 025 z rozvojových zemí.

Diplomatické styky udržuje Československo se 45 rozvojovými zeměmi, přičemž jenom v Africe, která v minulosti byla výlučnou doménou imperialistů, máme 18 zastupitelských úřadů na úrovni velvyslanectví, z nichž některé jsou pověřené i pro několik zemí.

Naše delegace v OSN a v jiných mezinárodních organizacích úzce spolupracují s představiteli rozvojových zemí a v řadě základních otázek vystupují a hlasují společně.

Návštěvy vedoucích státníků „třetího světa“ v ČSSR a cesty našich vedoucích činitelů do rozvojových zemí přispívají k lepšímu porozumění a vytvářejí předpoklady pro všestrannou spolupráci. Zvlášť významná byla v tomto směru listopadová návštěva presidenta ČSSR A. Novotného v SAR, Etiopii a Indii.

Československo, které před válkou bylo ve své diplomatické činnosti omezeno převážně na evropský, resp. střeoevropský prostor, se dnes opírá o spolupráci a vzájemnou podporu nejenom zemí socialistické soustavy, ale i desítek rozvojových zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Jméno Československa není neznámým pojmem ani pro prosté lidi těchto vzdálených zemí, jak jsme se měli možnost o tom nejednou přesvědčit. A není už ani zvláštním překvapením, promluví-li k nám významný místní činitel, diplomat, úředník či lékař česky nebo slovensky, jelikož již dnes tam působí řada absolventů našich vysokých škol a v budoucnu jich bude ještě více.

V našich vztazích s rozvojovými zeměmi se mohou vyskytnout i různé problémy a potíže. Ty se však při dobré vůli dají vyřešit. Přitom je třeba mít vždy na zřeteli, že naše všestranná spolupráce s rozvojovými zeměmi je významným příspěvkem věci společenského pokroku i věci upevnění míru na celém světě a její další rozšiřování a prohlubování je tedy i v našem vlastním zájmu.